

Prosveta v Sloveniji

Šole in prosvetne organizacije so najvažnejša in najučinkovitejša vrelišča ljudske prosvete. O obeh se je vršila širna razprava na zasedanju banskega sveta v Ljubljani preteklo sredo. Uradno poročilo je podalo sliko o stanju šolstva v Sloveniji. Koncem 1. 1940 je bilo v naši banovini 958 ljudskih šol, otroških vrtcev in zavetišč s 4236 oddelki, učencev je bilo 183.182 (92.165 dečkov in 91.017 deklic), učiteljev pa 4384 (moških 1527, žensk 2857). Na šolah še vedno manjka okoli 250 učnih moči. Šolskih poslopij za ljudske šole je 875, ki imajo 2991 učilnic. Meščanskih šol v banovini je 51 s 313 oddelki, učiteljev je 539, učencev pa 10.817 (5056 učencev in 5761 učenek). Srednjih šol je 20 s 327 oddelki, 521 profesorji in 13.820 dijakov (8865 učencev in 4955 učenek). Državnih učiteljskih dvoje (v Ljubljani in Mariboru) s 370 učenci in 333 učenkami, zasebnih pa 3 z 207 učenkami.

Prav zanimivo sliko je podalo uradno poročilo o zasebnem prizadevanju za pospeševanje ljudske prosvete med našim narodom. Glavna sredstva so časniki in listi, knjižnice in društva. V banovini izhaja sedaj 231 listov, od tega 6 dnevnikov, 22 tednikov, 1 list izhaja dvakrat tedensko, 3 pa trikrat tedensko; mesečnikov imamo 123, 3 krat mesečno izhajata 2 lista, 2 krat mesečno 20, 10 krat letno 8, 8 krat letno 3, 6 krat letno 11, 4 krat letno 19, 3 krat letno 3, 1 krat letno 4 in po potrebi 6. Po vsebini imamo 30 političnih, 8 znanstvenih, 16 literarnokulturnih, 34 strokovnih, 38 stanovskih, 14 mladinskih, 39 nabožnih, 2 glasbena, 15 propagandnih in 25 raznih neopredeljenih listov. Število listov se je od lanskega leta zvišalo za 5. To so listi, ki izhajajo v Sloveniji, izven banovine in v tujini pa izhajajo še 21 listov (od teh večina v Ameriki).

Od 31. avgusta 1939 do 31. avgusta 1940 je število knjižnic v naši banovini naraslo za 10 na 2802, število knjig v knjižnicah za 155.326 na 2 milijona 227.384, število izposojenih knjig pa je padlo za 9650 na 1.516.461. V nobeni drugi banovini ni društveno delovanje tako živahno kot pri nas. Od 31. avgusta 1939 do 31. avgusta 1940 se je število društev povečalo za 301 na 6363, število odsekov pa za 76 na 2558. Raznih domov je 1356, gradijo jih pa še 45. Številke o ljudski prosveti pojejo našemu ljudstvu slavo ter ga dvigajo v prve vrste ne samo v Jugoslaviji in

na vsem južnovzhodnem delu Evrope, marveč tudi med velikimi kulturnimi narodi. Toda število izraža količino, ni pa hkrati izraz kakovosti. In prav za kakovost gre pri prosveti. Prava prosveta mora biti vzgojiteljska. Če ni vzgojiteljska v pravem pomenu besede, je boljše, da se poslužimo besede nesmrtnega slovenskega škofa Slomška, da je ni. To sodbo je veliki vzgojitelj slovenskega ljudstva prvenstveno izrekel o šoli. Velja pa v isti meri o vsaki izobraževalni ustanovi, vsakem izobraževalnem sredstvu in vsakem izobraževalnem prizadevanju, ki ima kot predmet samo glavo, ne pa tudi srca, ki hoče množiti znanje, ne pa v isti meri poštenje.

Nesreča Francije in njenega ljudstva je živ dokaz, kam vodi izobraževanje duha brez oplemenitenja srca. Francija je imela listov in časnikov v izobilju, šol na izbiro, mladinskih organizacij nad potrebo. Pravo bogastvo izobraževalnih sredstev, poleg tega pa največje siromaštvo duha. Kakšne duhovne vrednote more ustvarjati framasonstvo, marksistični socializem in komunizem? In ta rečna duhovna trojica je obvladovala vse duhovno in javno življenje Francije, je vsiljevala svojega siromašnega duha francoskemu tisku, francoski šoli in mladinski vzgoji. Ali se moremo čuditi, da je vzrasel v Franciji nevzgojen rod, mladina brez idealov, brez smisla za samozatajevanje, za žrtvovanje, pa z izrazitim smislom za uživanje in veseljačenje. Ta mladina, sama žrtev krive izobrazbe brez pravilne vzgoje, je pahnila svojo domovino v katastrofo.

Pri izobrazbi ne gre za število, za količino. Za kakovost gre, in to kakovost daje izobrazbi vzgoja po krščanskih načelih. Na zasedanju banskega sveta naše banovine je bila ta misel krepko poudarjena. Soglasno je bila izražena zahteva slovenskega ljudstva: krščanska vzgoja nad vse! In ker je krščanska vzgoja nemogoča brez krščanskih vzgojiteljev, dobiva zahteva slovenskega ljudstva to le praktično obliko: V šole samo učitelje krščanskega mišljenja in krščanskega življenja! Tak učitelj bo ljudstvu blizu ne samo po telesu (in to je vsak, ki med njim biva), marveč kar je važnejše, tudi po duhu. Takšnega učitelja ali učiteljico ne bo ljudstvo čutilo kot tuj element, marveč kot svojega. Takšnemu bo z veseljem izročalo svoje otroke v šoli in doraščajočo mladino v krščanskih prosvetnih in mladinskih organizacijah.

Naši banški svetniki za naše potrebe

Na zasedanju banskega sveta dravske banovine, ki je trajalo od 17. do 22. februarja, so banški svetniki nastopali kot vestni tolmači potreb, želja in zahtev našega ljudstva. V razpravo o obnem in upravnem oddelku so posegli: Ivan Tovšak, dr. Ferdo Miler, Josip Kolman, Ivan Deželak, Ferdo Hartner, Ivan Šerbinek, Alojz Zorenč, Ludvik Kuder, Josip Klekl, ki so pokazali na žalostno finančno stanje naših občin, ki ne vedo od kod in s čim bi naj krile svoje potrebe in plačale svoje izdatke. Urediti to treba plače občinskih uslužbenecv, organistom, ki so prav slabo plačani, bo treba zvišati dohodke. Župani imajo velike težave, kar se tiče podpor družinam k vojakom poklicanih. Bolje naj se tudi poskrbi za duhovnike v bolnišnicah. Občine pa naj tudi bolj kot doslej sodelujejo pri pobijanju alkoholizma.

Obširna je bila razprava o pospeševanju kmetijstva, katere so se udeležili: Alojz Štuhec, Martin Steblovnik (predsednik Kmetijske zbornice), Franc Prelog, Ignac Pevec, Alojz Zorenč, Kržišnik Ludvik, Kugovnik Jurij, Peter Zdravec, Ivan Deželak, dr. Josip Leskovar, Franc Slavič, Ludvik Kuder, Ivan Šerbinek, Josip Kolman, Peter Rozman, Ivan

Tovšak, Marko Novak. V svojih izvajanjih so poudarjali, da kmečko nadaljevalno šolstvo ne izpolnjuje svojih nalog, ker manjka primernega učiteljstva; sedanje učne moči, zlasti ženske, nimajo potrebnega stika z zemljo. Zvišanje poljedelske produkcije bo mogoče doseči le z umetnimi gnojili. Odpravi naj se trošarina na cement za gnojnične jame. Za zatiranje sadnih škodljivcev naj se za večje okoliše organizirajo leteče skupine, ki bodo škropile. Cene modre galice so previsoke in skačejo, potrebno je, da se znižajo. Kmetijskemu podružništvu, osobito blagovnemu, naj se posveča večja skrb in podpora. Omogočijo se naj dolgoročni krediti. Kmečki referenti naj se zaposlijo ne toliko v pisarnah, marveč na terenu. Lov naj se smatra za luksus in šport. Kmečki posl naj bi bili zavarovani. Pomagati bi bilo treba tudi viničarjem, ki naj bi dobili koruzo po polovični ceni. S krepkimi potezami so banški svetniki začrtali slab položaj vinogradnikov in zadnji čas zlasti tudi hmeljarjev, ki so računali, da bodo hmeljski pridelek prodali za okrog 150 milijonov din, pa so ga doslej prodali komaj za 25 do 27 milijonov din.

V razpravi o prosveti so govorili: Josip

Klekl, Zdravec, Tovšak, Rozman, Deželak, Novak, dr. Leskovar, Franc Račič, Prelog, Kržišnik, Zorenč, Šerbinek, Kugovnik, Hartner. Opozorili so na posledice napačnega šolanja, ki ne ume kmečkim otrokom vlti spoštovanja in veselja do kmečkega dela. Več podpore naj bi bilo v šoli deležno treznostno gibanje. Vsi govorniki so soglašali v nujni potrebi verske in narodne vzgoje. Njihova zahteva se je glasila, kakor izvajamo v prvem članku. »Dajte nam krščanskih učiteljev!« Razprava o tehničnem oddelku je dala priliko g. banškim svetnikom: Prelogu, Tovšaku, Novaku, Deželaku, Zdravcu, Kudru, Lesarju, dr. Leskovarju, Zorenču, Šerbineku, Hartnerju, Šelihu, Jesihu, Kolmanu, Štuhcu, Slaviču, Stermeckemu, Kugovniku, da raztolmačijo želje in zahteve našega ljudstva, kar se tiče cest, mostov, regulacije rek in potokov, ureditve hudournikov, zgraditve vodovodov, elektrifikacije okrajev, ki so v tem oziru še zelo zanemarjeni, kakor so n. pr. Slovenske gorice, Šmarje pri Jelšah in obsotelska dolina.

Pri razpravi o socialni politiki in ljudskem zdravju so gospodje Rozman, Jesih, Tovšak, Prelog, Zdravec, Klekl, Deželak, Kugovnik, Šerbinek, Hartner naglasili te zahteve: zanemarjenim otrokom naj se posveča več skrbi, kakor tudi vprašanju o starostnem zavarovanju; brezposelnim naj se onemogoči potepanje po deželi; družine s številnimi otroci naj dobijo podpore; vprašanju izseljenstva naj se naklanja večja pažnja, sezonsko izseljevanje naj se omeji; premalo imamo bolnišnic, sirotišnic, hiralnic in otroških zavetišč; obstoječe bolnišnice ne zadoščajo več svojim nalogam, ker nimajo dovolj gmotnih sredstev; delavstvu naj se priznajo plačani dopusti, kolektivne pogodbe naj bodo obvezne, brezpogojno naj se upošteva nedeljski počitek; za viničarje naj se ustanovi sklad, iz katerega naj bi se zanje nakupovala zemlja; socialnega varstva naj bodo deležni tudi tisti sloji delavstva, ki so bili v tem oziru doslej zapostavljeni.

Vsaka panoga našega narodnega gospodarstva ima v življenju naroda svojo važnost. To velja zlasti tudi za obrt, trgovino in industrijo. Zato mora naša samouprava tem važnim gospodarskim panogam posvečati svojo pozornost in podporo. G. banški svetniki so pozdravili ustanovitev obrtne zbornice. Peter Zdravec je zahteval, naj obrtna banka zniža obrestno mero za kredite. V pogledu obrti, trgovine in industrije so izrazili bodisi stanovske potrebe bodisi ljudske zahteve g. banški svetniki: Marko Novak, Peter Rozman, Ivan Deželak, Ludvik Kuder, Alojz Zorenč, Rudolf Stermecki, Konrad Gologranc, Franc Račič, Martin Steblovnik.

Iz navedenega nastopa naših banških svetnikov v razpravi o proračunu naše banovine se vidi, da g. banški svetniki nimajo soodlojučnega vpliva pri delu banovinske samouprave, da pa so vendar nastopali kot skrbniki in večji tolmači želja, zahtev in potreb našega ljudstva.

Književnost

Junaki naroda in domovine. Mohorjeva družba je izdala izpod peresa g. Marka Kranjca knjigo »Junaki naroda in domovine«, katero je dobili v knjigarni Tiskarne sv. Cirila v Mariboru za 28 din broširan komad.

Kmečka zveza je izdala v svoji knjižnici kot VI. zvezek brošuro »Pridelujmo več dobre zelenjade« po prireditvi strokovnjaka ing. Jegliča Cirila. Tovrstnega priročnika je manjkalo na našem trgu, posebna potreba pa se je občutila, ko je začela banska uprava propagirati vrtnarstvo kot najpotrebnejšo kmetijsko panogo za malega človeka. S to knjižico je Kmečka zveza izpolnila veliko vrzel in je prepričana, da bo z njo izdatno pripomogla do razvoja našega vrtnarstva. Knjižica stane 15 din izvod in se dobi v Tiskarni sv. Cirila Maribor, Ptuj, Trbovlje.